

Η ΑΝΑΔΟΧΗ ΩΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Της Ασπας Δεπάστα
Φοιτήτριας Νομικής
Εκπαιδευόμενης στην ΥΕΑ Αθήνας
aspadep@gmail.com

Το αναμορφωτικό μέτρο της αναδοχής ανηλίκου σε οικογένεια του ά.122γ' του Ποινικού μας Κώδικα συναντάται και σε άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι έρεισμα του μέτρου για τα ευρωπαϊκά μοντέλα αποτελεί το πρόγραμμα Multidimensional Treatment Foster Care(MTFC) που ξεκίνησε από το Oregon της Αμερικής 40 χρόνια πριν. Το πρόγραμμα αυτό ως εναλλακτικό του εγκλεισμού αφορά ανηλίκους που επιδεικνύουν χρόνια αντικοινωνική συμπεριφορά, έχουν ψυχολογικές ανησυχίες ή εμφανίζουν παραβατικότητα. Έπειτα υπάρχουν τρεις εκδοχές του μοντέλου ανάλογες με την ηλικία στην οποία βρίσκεται ο ανήλικος. Η παρέμβαση έγκειται στο ότι υπάρχει αφενός η βιολογική οικογένεια, η οποία υπόκειται σε θεραπευτική υποστήριξη, αφετέρου η ανάδοχη οικογένεια η οποία έχει εκπαιδευτεί κατάλληλα για να ανταπεξέλθει στο ρόλο που της έχει ανατεθεί και τέλος η ομάδα των ειδικών που εκπαιδεύει και ενδυναμώνει την ανάδοχη οικογένεια με όλα τα απαραίτητα ψυχολογικά εφόδια που χρειάζεται. Μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις και το σχολείο του ανηλίκου ενδεχομένως να είναι μέλος της παραπάνω αυτής ομάδας ανθρώπων που περιβάλλουν τον ανήλικο, βοηθώντας και κείνο από τη δική του θέση την όλη διαδικασία.

Όσον αφορά στην ποινική αναδοχή ή αλλιώς intensive fostering στην Ιταλία, ο αριθμός των ανηλίκων που έχουν προσωρινά ανατεθεί σε στέγες ή σε ανάδοχες οικογένειες είναι αρκετά μεγάλος. Κυρίως αναφερόμαστε σε εφήβους στους οποίους έχει επιβληθεί αυτό ως ποινικό μέτρο, ως εναλλακτική λύση στην κράτηση. Η κατάσταση 'είμαι εκτός οικογένειας/ out of family' επηρεάζει σχεδόν 3 ανά 1000 άτομα κάτω των 18 ετών. Είναι αλήθεια ότι η πρακτική εφαρμογή του μέτρου οφείλεται στο γεγονός ότι η αναδοχή υφίσταται πια ως φαινόμενο που ολοένα και λαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις κυρίως τα τελευταία 12 χρόνια, σύμφωνα και με μια αντίστοιχη έκθεση του 2010. Συνακόλουθα, το μέτρο χρηματοδοτείται από το Υπουργείο Πρόνοιας και υλοποιείται από το National Center documentantion for infancy.

Στη συνέχεια, δύναται να αναφερθεί ότι η Ιταλία μέχρι τη δεκαετία του '70 διέθετε ένα νομοθετικό σύστημα που δεν παρέκκλινε ιδιαίτερα από αυτό των υπολοίπων Ευρωπαϊκών χωρών. Ωστόσο, το 1983 εισήγαγε στη νομοθεσία της την υιοθεσία και την ανάδοχη οικογένεια, ενώ το 2000 όλο και περισσότερες ανάδοχες οικογένειες εμφανίζονται με παράλληλη υποστήριξη από την κοινωνία και τις αρχές. Σε περίπτωση διαταγής από το δικαστήριο αναλάμβανε το σύστημα Πρόνοιας την

εκτέλεση της αναδοχής εφοδιάζοντας τον ανήλικο με ανάδοχους γονείς, οι οποίοι ήταν μαζί του όλη μέρα κάθε μέρα. Είτε η αναδοχή είναι επιλογή των φυσικών γονέων είτε επιβάλλεται από το δικαστήριο διεκπεραιώνεται με διαφορετικούς τρόπους. Συνήθως τα δικαστήρια υπαγορεύουν τις πρωινές ώρες ο ανήλικος να είναι με τους ανάδοχους και το βράδυ με τους φυσικούς γονείς, ή και μόνο με τους ανάδοχους, ενώ οι φυσικοί επεμβαίνουν βραχυπρόθεσμα και σύντομα για την κάλυψη τυχόν έκτακτων αναγκών του ανηλίκου.

Παράλληλα, παρατηρείται ότι η εφαρμογή του μέτρου στην πράξη αλλάζει λόγω του πλούτου της γεωγραφικής έκτασης όπου υπάρχει. Έτσι, στη Βόρεια Ιταλία οι πόροι είναι καλύτεροι μιας και πρόκειται για βιομηχανική περιοχή και η αναδοχή είναι επαρκέστερη ως προς τα υλικά αγαθά, ενώ στη Νότια που είναι αγροτική σημειώνονται ελλείψεις τέτοιου είδους.

Εν συνεχεία, θα ήταν ενδιαφέρουσα μια αναφορά στην εφαρμογή του μέτρου στο Ηνωμένο Βασίλειο σε σύγκριση δε και με την πρακτική της Ιταλίας. Στο πρώτο το ποσοστό που ακολουθείται η αναδοχή σε οικογένεια και η φροντίδα σε στέγες είναι το ίδιο, κάτι που μάλλον δε συμβαίνει στη γειτονική μας χώρα, στη οποία προτιμάται η αναδοχή σε οικογένεια. Έπειτα, το σύνηθες στην Ιταλία είναι το fostering να διαρκεί ορισμένο, μικρό χρονικό διάστημα (έως 6 μήνες) αποσκοπώντας στην γρήγορη επιστροφή του ανηλίκου στη βιολογική οικογένεια σε αντίθεση με το Ην. Βασίλειο. Ύστερα, για το fostering τα επιδόματα είναι ικανοποιητικότερα στην Ιταλία, καθώς ένας ανάδοχος παίρνει 450[€] το μήνα. Επίσης στην Ιταλία, σε καμία από τις διατάξεις από τις τοπικές αρχές και τα συμβούλια δεν γίνεται λόγος για ιδιωτική αναδοχή ή ανεξάρτητη.

Συνακόλουθα, όσον αφορά στο πώς εφαρμόζεται το μοντέλο στην πράξη ακολουθείται το πρόγραμμα MTFC του Oregon. Δηλαδή υπάρχει η ανάδοχη οικογένεια, η βιολογική και η ομάδα των experts που έχουν αναλάβει την εκπαίδευση των αναδόχων. Σίγουρα ο ανήλικος παράλληλα θα έχει και μια θεραπευτική και συμβουλευτική υποστήριξη ανάλογα με την πράξη που είχε τελέσει και την δική του προσωπικότητα και ψυχοσύνθεση. Ύστερα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως το πρόγραμμα υλοποιείται από σχετικό Εθνικό Κέντρο στην Ιταλία συμπεραίνοντας ότι δεν υπάρχουν ιδιωτικά κέντρα τα οποία ενδεχομένως να έχουν αναλάβει την ανεύρεση των αναδόχων, την επιλογή τους ανάλογα τον ανήλικο, την εκπαίδευση αυτών. Συνεπώς, πιθανολογείται ότι τα Υπουργεία Πρόνοιας και Δικαιοσύνης έχουν επωμιστεί με την ευθύνη να πράττουν τα παραπάνω καθώς και να ελέγχουν την καλή εφαρμογή του μέτρου αναμένοντας τη σημείωση προόδου από τον ανήλικο.

Τέλος, κρίνουμε πολύ σημαντικό να γίνει λόγος για ένα υπερεθνικό project διάρκειας 2 χρόνων (01/2013-12/2014), το οποίο οργανώνεται από έναν οργανισμό που καλείται BAAF και βρίσκεται στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στο πρόγραμμα λοιπόν, συμμετέχουν 6 κρατικές υπηρεσίες σε 4 άλλες ευρωπαϊκές χώρες, εστιάζοντας στο θέμα της προφυλάκισης και στο intensive fostering ως εναλλακτική της φυλάκισης ποινή σε ανήλικους υπότροπους. Συγκεκριμένα συμμετέχουν το Ην. Βασίλειο και η Ιταλία για τις οποίες ειπώθηκαν κάποια πράγματα και η Ουγγαρία, και τέλος το Βέλγιο με τη Βουλγαρία, η καθεμία μάλιστα με δύο κρατικές της υπηρεσίες. Το πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Daphne III στο πλαίσιο 'φιλική για τα παιδιά

δικαιοσύνη' . Σκοπός του, η εγκαθίδρυση μιας καλής πρακτικής-μοντέλου που θα καλύψει σχετικό νομοθετικό κενό και θα οδηγήσει στην αποφυγή του εγκλεισμού από το νόμο και στη χρήση αυτού ως έσχατου μέσου, μιας και ευθύνεται για την πρόκληση πολλαπλών τραυμάτων στον ψυχισμό των ανηλίκων. **Σαφώς η άποψη αυτή ανταποκρίνεται στην πρακτική και στη θεωρία της ελληνικής έννομης τάξης (ΠΚ127,54), εφόσον ο εγκλεισμός αποτελεί το ultimum refugium, όπως και στο άρθρο 40 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού. Βασικό είναι να λαμβάνει χώρα η διεθνής ανταλλαγή ιδεών και εμπειριών μεταξύ των κρατών-εταίρων συμβάλλοντας σημαντικά στην αποδοτικότερη υλοποίηση του προγράμματος και στην επιτυχή έκβαση του.**

Ενδεικτικά, αναφέρουμε ένα παράδειγμα, στο Ην. Βασίλειο το 73% των παιδιών υποτροπιάζουν μέσα σε 12 μήνες συγκεντρώνοντας στο πρόσωπο τους σημαντικές ανάγκες για να τεθούν υπό την αναδοχή, καθώς περιμένουν δίκη ή ποινή. Η υπότροπη συμπεριφορά χρήζει συγκεκριμένης μεταχείρισης. Για το λόγο αυτό, το project επιδιώκει με τη συνεργασία των αναδόχων, των ειδικών που αναλαμβάνουν την εκπαίδευση αυτών, του προσωπικού της δικαιοσύνης, της αστυνομικής αρχής και της ποινικής δικαιοσύνης εν γένει την ενίσχυση του κοινωνικού ιστού και του δικαιοσύνης συστήματος για μια πιο αρμονική ζωή.

Εν κατακλείδι, το αναμορφωτικό μέτρο της αναδοχής αναμφισβήτητα τυγχάνει μεγάλης πρακτικής εφαρμογής στην Ευρώπη και ειδικά στην Αμερική. Θα ήταν δυνατό λοιπόν η χώρα μας, στην οποία το μέτρο έχει εφαρμοστεί μόνο μια φορά σε συνεργασία με τη ΜΚΟ Ρίζες, να αναζητήσει πολλά στοιχεία και πρακτικές του μέτρου και να επιχειρήσει να το εφαρμόσει με τον τρόπο που το ποινικό της σύστημα θα έκρινε ότι θα αφομοιωνόταν καλύτερα στην έννομη τάξη της.